

EKONOMICKÉ PROSTŘEDÍ

ANALÝZA EKONOMICKÉHO VÝVOJE ČR
ZA LÉTA 2005-2019

Petr Křížek, Vladimír Vyklický,
Aleš Tesař, Milan Marek, Fabián Baxa,
Dalibor Procházka, Milan Krejčík

EKONOMICKÉ PROSTŘEDÍ

ANALÝZA EKONOMICKÉHO VÝVOJE ČR ZA LÉTA 2005-2019

PETR KRÍŽEK ET AL.

**BRNO
2021**

AUTORSKÝ KOLEKTIV

plk. v. z. Ing. Petr Křížek, Ph.D.

plk. Ing. Vladimír Vyklický

pplk. Ing. Aleš Tesař

plk. v. z. Ing. Milan Marek

plk. v. v. Ing. Fabian Baxa, Ph.D.

pplk. Ing. Dalibor Procházka

mjr. Ing. Milan Krejčík

Tato odborná studie je dílčím výsledkem projektu DZRO STRATAL - Strategické alternativy, řešeného na Univerzitě obrany.

Studie Ekonomické prostředí: Analýza ekonomického vývoje ČR za léta 2005-2019 prošla recenzním řízením ediční komise CBVSS. Recenzi v rámci recenzního řízení vypracoval prof. Ing. Aleš KOMÁR, CSc.

[PODÍVEJTE SE I NA DALŠÍ NAŠE PUBLIKACE](#)

Centrum bezpečnostních a vojenskostrategických studií (CBVSS)

CBVSS je součástí Univerzity obrany v Brně a je dle zákona č. 111(1998 Sb., § 22 odst. 1, písm. c), vymezeno jako jiné pracoviště pro vzdělávání a tvůrčí činnost. Jeho posláním je zejména:

- Vědeckovýzkumná činnost v oblastech bezpečnostních studií, strategického leadershipu, vojenského umění, strategického řízení a obranného plánování, která je uskutečňována pro potřeby strategické úrovně rozhodování, řízení obrany státu a výstavby ozbrojených sil ČR.
- Příprava vojenských a civilních odborníků resortu ministerstva obrany a ozbrojených sil v odborných a kariérových kurzech (KGŠ, KVD).
- Expertní, publikační a popularizační činnost (mj. garantuje vydávání časopisů [Vojenské rozhledy](#) a [Obrana a strategie](#)).

e-ISBN 978-80-7582-417-2

ÚVOD

Analytická studie ekonomického vývoje za období let 2005-2019 se zpracovává za účelem rozvíjení analytické válečné hry u Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií. Tato část studie se řadí do souboru zpracovávaných analytických studií vývoje analytické válečné hry a celkového bezpečnostního prostředí v daném časovém období, které poslouží pro tvorbu scénářů a prognóz v prostředí. Cílem této analytické studie je zhodnocení ekonomického vývoje ČR za období let 2005-2019 se zaměřením na bezpečnost a ozbrojené síly. Studie primárně vychází z materiálů zpracovaných Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR v oblasti analýz ekonomického vývoje České republiky, z dat uváděných na webových stránkách Českého statistického úřadu (ČSÚ) a dokumentů Ministerstva obrany ČR. V období let 2005-2019 byl vývoj světové ekonomiky výrazně ovlivněn značným a významným ekonomickým růstem v letech předcházejících hypoteční krizi v roce 2008 v USA a jejím dopadům na světovou ekonomiku, dále označovanou jako ekonomická krize. Rok 2005 byl pro zahraniční ekonomiky dalším rokem ekonomického růstu, i přesto že byl poznamenán hurikánem Katrina a zemětřesením v Pákistánu. Ekonomické škody způsobené hurikánem Katrina dosáhly téměř 81 miliard USD v cenách roku 2005 (téměř dva biliony Kč) a pojišťovací firmy vyplatily více než 40 miliard USD (zhruba 720 miliard Kč). Katrina se tak stala nejdražší přírodní katastrofou v historii USA. V období před krizí byl hospodářský vývoj v ČR poznamenán dlouhotrvajícím růstem. Začátek sledovaného období je charakteristický trvalým snižováním výkonnosti ekonomiky, jež vyústilo v celosvětovou ekonomickou krizi, postihující období let 2007-2013. Celosvětovou finanční krizi nastartovala tzv. hypoteční krize ve Spojených státech, která byla na přelomu let 2006 a 2007. Teprve až ke konci roku 2013 jednotlivé ekonomiky západního světa zaznamenaly svůj vzestup. Vývoj ekonomiky v ČR byl v období 2005-2019 výrazně ovlivněn ekonomickým a politickým děním v západní Evropě a ve světě, což přímo ovlivňovalo příjmovou a výdajovou stránku státního rozpočtu ČR. Situace je jednak způsobena naší velikostí, tedy spíše malostí země a nastavením výrazně proexportní ekonomiky. Celosvětová finanční krize výrazně ovlivnila naši ekonomiku v letech 2008 až 2013, kdy po dvouletém poklesu v roce 2014 vzrostla o 2 procenta.^{1,2} Vývoj ekonomiky je sledován na vývoji hrubého domácího produktu (HDP), který představuje celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořených za určité dané období v národní ekonomice na určitém území. HDP je klíčovým ukazatelem vývoje národního hospodářství a slouží k měření výkonnosti ekonomiky. HDP je ukazatel shrnující nově vytvořené hodnoty a slouží k odhadu ekonomického rozvoje země.³

Při zpracování analytické studie byly použity metody zkoumání s využitím veřejně dostupných informací a dat ekonomiky obrany státu. Kromě metody analýzy a deskripce byly použity:

- metody rešerše a analogie, kterými byly zjištěny potřebné poznatky o ekonomice obrany;
- metoda analyticko-syntetická, která prostupuje celým dílem;
- metody indukce a dedukce, které sehrály významnou úlohu při prezentování dosažených výsledků.

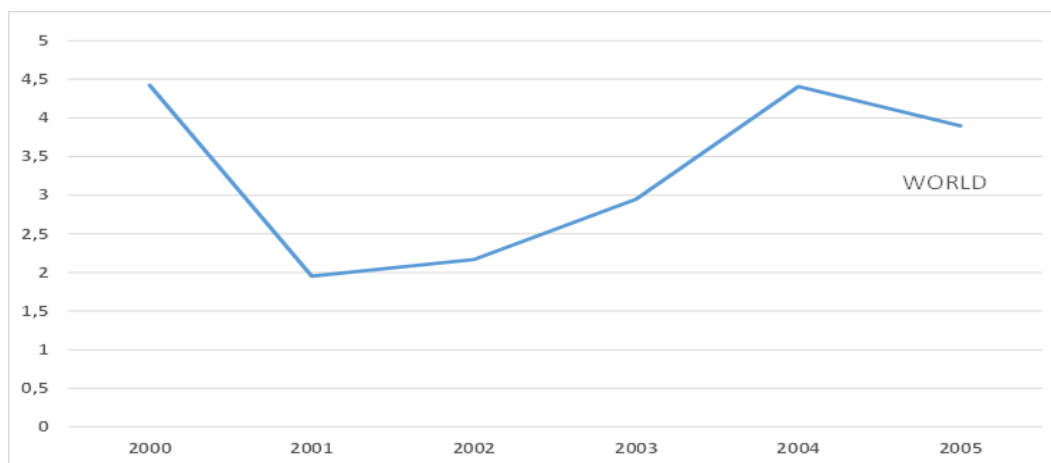
¹ MPO. *Analýza vývoje ekonomiky ČR za rok 2014*. [online] 2015 [cit. 18.6.2020] Dostupné z <https://www.mpo.cz/dokument160232.html>

² WOLF, M. *Poselství a otřesy. Ponaučení z finanční krize*. Universum. 2016.

³ *Vývoj HDP*. [online] 2018 [cit. dne 8.7.2020] Dostupné z <https://bit.ly/3nD6GGR>

1 CELKOVÁ CHARAKTERISTIKA SVĚTA V ROCE 2005

Globální ekonomika v roce 2005 v porovnání s předchozími léty byla poznamenána snížením ekonomického růstu. Celková světová ekonomika vzrostla sice o 4,9 %, což bylo o 0,4 % méně než v roce 2004, a to především díky hospodářské expanzi Číny a Indie. [viz graf 1] Ekonomika Číny vzrostla o 10,2 % a Indie o 8,5 %.⁴ Mírný pokles světové ekonomiky byl na jedné straně poznamenán rostoucí globální nerovnováhou, růstem nejistoty a rizik, a rostoucím vnějším schodkem Spojených států, na straně druhé rostoucím přebytkem v asijských, evropských a ropných exportních ekonomikách. Stále se zvyšující ceny ropy a častý výskyt přírodních katastrof a geopolitických nestabilit měly vliv na globální ekonomické prostředí, což se negativně projevilo na ekonomickém růstu v rozvojových zemích.⁵

Graf 1 Světový vývoj růstu HDP. Zdroj: <https://1url.cz/6z7fd>

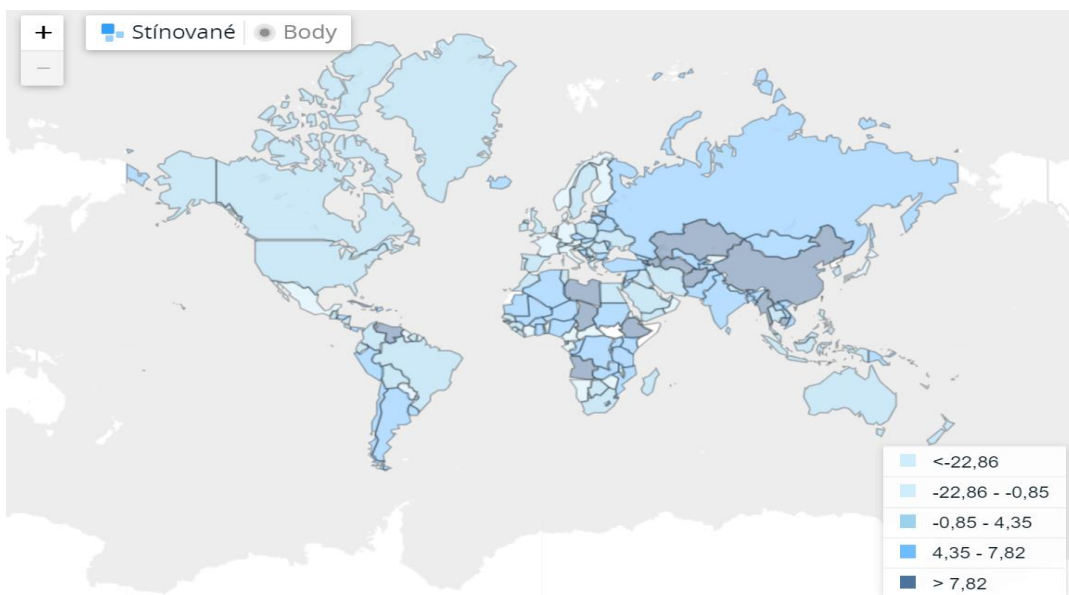
V roce 2005 hrubý světový produkt činil 61 bilionů dolarů a roční příjem na osobu představoval 9 440 USD. Velmi rychlý růst kromě Číny a Indie zaznamenaly i další ekonomiky rozvojové Asie, jako například Jižní Korea, Tchaj-wan, Hongkong a Singapur (nárůst o 4,5 %), popřípadě Japonsko o 2,9 %. Naproti tomu ekonomika USA, která představuje jednu pětinu světové ekonomiky, zaznamenala růst pouze 3,2 %. Hlavním důvodem propadu americké ekonomiky bylo ukončení stimulačního programu na prodej automobilů a nárůst ceny plynu v důsledku hurikánu Katrina.

Pokles ekonomiky zaznamenala ekonomika Austrálie a ekonomiky států Evropské unie (EU). U států EU nepříznivý vývoj poznamenaly negativní podmínky na trhu práce a vysoké ceny ropy. Nepatrně vyšší růst zaznamenaly státy střední a východní Evropy z důvodu vyšší vnitřní poptávky a vyššího exportu. Snížený růst ekonomiky zaznamenalo Rusko, Ukrajina, Kazachstán, Bělorusko a Turkmenistán.

⁴ Globální ekonomika. [online] 2006 [cit. 1. 7. 2020] Dostupné z <https://bit.ly/3kk7Mp0>

⁵ Global Economy Declined In 2005 Compared To Last Year, Under-Secretary-General Says In Statement To Second Committee As It Begins General Debate. [online] 2005 [cit. 1. 7. 2020] Dostupné z www.un.org/press/en/2005/gaef3109.doc.htm

Naproti tomu výrazný nárůst ekonomiky zaznamenaly státy Latinské Ameriky, a to o 4,3 %. Vysoký nárůst, přes 9 %, zaznamenala ekonomika Argentiny a Venezuely z důvodu exportu zemědělských produktů a ropy. Naproti tomu byl zpomalen růst mexické a brazilské ekonomiky. [viz graf 2]

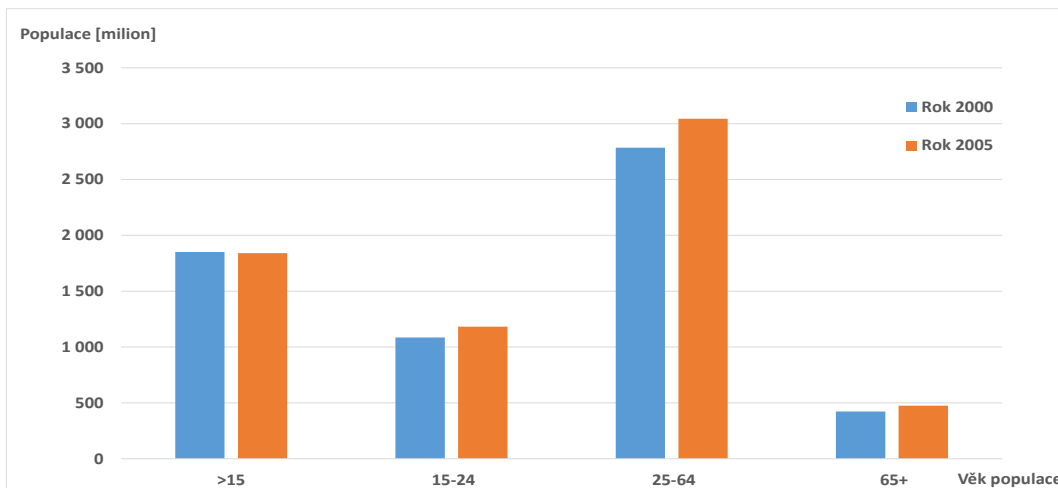
Graf 2 Růst HDP v roce 2005 ve světě. Zdroj <https://1url.cz/Tz7fC>

Na zvýšení těžby ropy dále vydělaly i africké státy. Angola při zvýšení těžby o 26 % zaznamenala hospodářský růst o 21 %, Nigerie o 7 %. Celkové africké hospodářství vzrostlo o 5,4 %. Růst ekonomik afrických zemí měl negativní dopad na ceny kovů, které se navýšily o 26 %.

Globální nerovnováha vývoje celosvětové ekonomiky v roce 2005 v oblasti HDP na obyvatele znamenala v Malawi částku 600 USD a v Irsku, Spojených státech a Norsku částku okolo 40 tisíc USD. Dle zprávy OSN je na světě okolo 20 % obyvatel, kteří musí vyžít s 1 dolarem denně, oproti tomu stejné množství lidí nepřemýšlí nad tím, kolik zaplatí za cappuccino.

Ekonomický vývoj ve sledovaném období byl kromě jiného ovlivněn širokým užitím technologií a to i v medicíně a biotechnologiích, což mělo výrazný dopad na prodlužování lidského života. Nižší uvedený graf 3 ukazuje, že jednak narůstá celkový počet obyvatelstva a jednak se prodlužuje jeho délka života.

Z grafu 3 lze dále vyčíst, že dochází k nárůstu obyvatelstva v produktivním a starším věku. Současně tak ve sledovaném období došlo ke zvýšení lidské populace o cca 400 miliard na celkových 6,5 bilionu obyvatel⁶. K největšímu nárůstu počtu obyvatel tak došlo v rozvojových zemích. Populační růst zajišťující lidské zdroje k tvorbě kapitálu má ale přímou souvislost s jejich zbedačováním.^{7,8}

Graf 3 Porovnání věkové populace v roce 2000 s rokem 2005. Zdroj <https://population.un.org/wpp/Graphs/DemographicProfiles/Pyramid/900>

⁶ *World Population Prospects*. <https://1url.cz/tKqdk>

⁷ Jedlička, J. *Demografie značně ovlivní ekonomiky*. <https://1url.cz/hKqdT>

⁸ Piketty, T., *Kapitál a 21. století*. Universum 2015. ISBN978-80-242-4870-7.

2 VÝVOJ EKONOMIKY V ČR

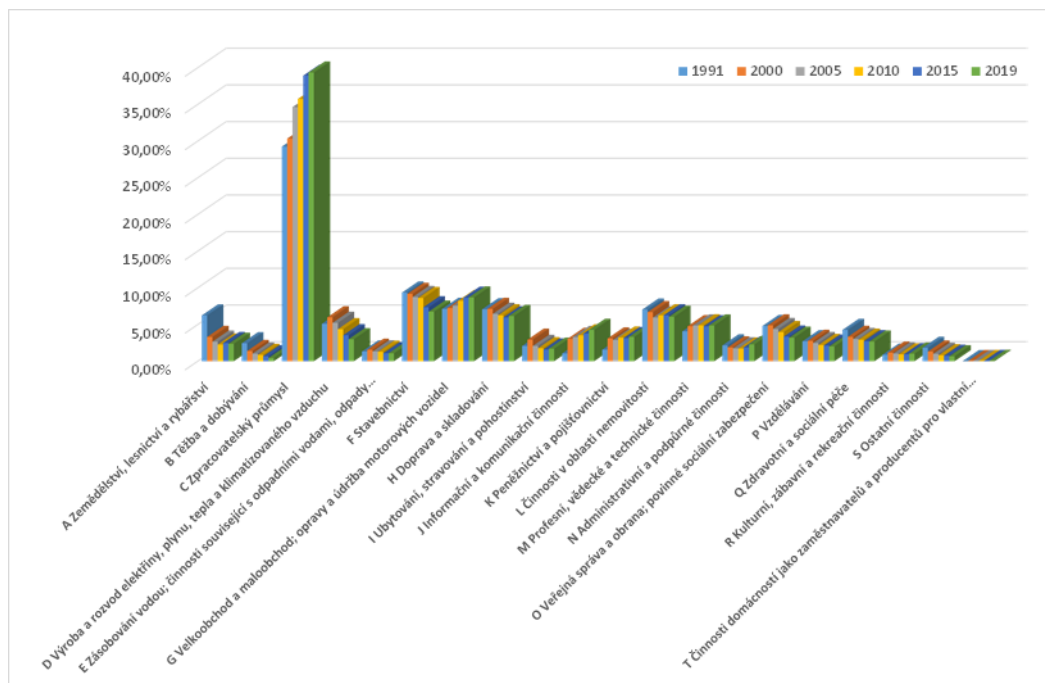
Od vzniku ČR došlo v oblasti ekonomiky k zásadním změnám. Před vznikem ČR se na ekonomickém růstu podílel 62 % průmysl s velmi širokým výrobním portfoliem [viz graf 4].

V současnosti se na hrubém domácím produktu podílí především automobilový průmysl a služby. Podíl průmyslu na tvorbě HDP v české ekonomice má v posledních letech mírně rostoucí tendenci, která ve sledovaném období (2005 až 2019) stoupla téměř o 10 % na současných 39,34 %. Českou exportně orientovanou ekonomiku výrazně ovlivňuje hospodářská situace našich zahraničních obchodních partnerů, zejména Spolkové republiky Německo. Sledované období vývoje české ekonomiky ve studii je rozdělené do tří pětiletých cyklů, jež zaznamenaly v jednotlivých obdobích jak růst, tak pokles české ekonomiky.

2.1 Vývoj ekonomiky v ČR v letech 2005-2009

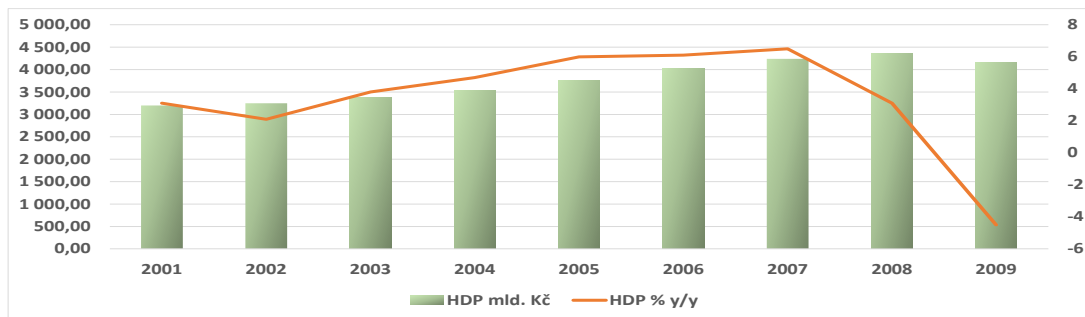
První pětileté období je posazeno do let 2005-2009. Na svém počátku navazuje na dlouhotrvající růst naší ekonomiky, který v roce 2005 představoval nárůst HDP na 6 % a v roce 2007 dokonce hodnoty 6,5 %. Hlavním zdrojem hospodářského růstu v letech 2005 až 2007 byl růst zahraničního obchodu, růst průmyslové produkce již šestým rokem v řadě a nárůst stavební výroby, především dopravních staveb. Trend pokračoval i na počátku roku 2008.

Bohužel závěr roku 2008 byl velmi negativně ovlivněn celosvětovou finanční krizí, jež se projevila ve snížení poptávky ve výrobě a ukázala vysokou citlivost a zranitelnost našeho

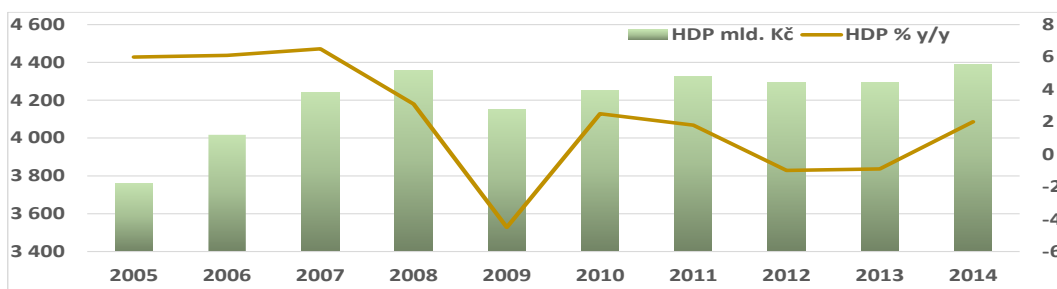

Graf 4 Odvětvový podíl na tvorbě HDP v ČR (v cenách roku 2015). Data ČSÚ.

zpracovatelského průmyslu na široké otevřenosti globálním trhům. Rok 2008 byl dále poznamenán výrazným růstem cen energií a stavebních prací. Rok 2009 byl rokem celosvětové hospodářské recese, který vývoj domácího produktu poznamenal meziročním propadem o 4,1 %. Propad byl do pandemické krize nejhorším propadem hospodářského růstu v novodobé historii ČR. [viz graf 5]

Graf 5 Vývoj HDP v ČR. Zdroj: Data ČSÚ.

Graf 6 Vývoj HDP v ČR. Data ČSÚ.

2.2 Vývoj ekonomiky v ČR v letech 2010-2014

I druhé sledované pětileté období vývoje ekonomiky ČR je charakteristické svými výkyvy růstu a pádu. Po dvouletém období propadu vlivem celosvětové ekonomické krize, rok 2010 zaznamenal HDP růst 2,2 %. Na vzrůstu HDP se podílelo zlepšení vnějšího prostředí, na kterém profitovala zvýšená produkce zpracovatelského průmyslu (vzrůst o 10 %) a vyšší obrat zahraničního obchodu, především se zeměmi EU, kam směřovalo 84 % českého exportu.

Přes růst české ekonomiky v roce 2010, na rok 2011 dolehly dopady dluhové krize eurozóny, které se nepodařilo zcela odstranit. Optimistická očekávání z roku 2010 se tak nepodařilo naplnit a došlo k oslabování celosvětového obchodu. Vlivem přijímaných opatření fiskální politiky ČR došlo k omezení domácí poptávky. Zhoršující se ekonomické podmínky v ekonomice EU, se projeví zvolněním meziročního růstu hrubého domácího produktu v ČR na 1,8 %.

Klesající vývoj ekonomiky v ČR je zaznamenán i v letech 2012 a 2013 pokračujícím vlivem dopadů celosvětové ekonomické krize z let 2008-09 a následky ztrát restriktivní fiskální politiky v ČR. [viz graf 6] Za propadem ekonomiky ČR v roce 2012 o 1,2 % a v roce 2013 o 0,9 % především stojí přijímaná úsporná opatření vlády ve snaze ozdravení veřejných financí, zhoršení příjmové situace domácností, silící napjatost na trhu práce a rostoucí obavy obyvatelstva.

Reálný růst české ekonomiky byl zaznamenán až v roce 2014, a to o 2 %. V tomto roce došlo k výraznému růstu domácí poptávky a k příznivému vývoji zaměstnanosti. To se výrazně projevilo na vzrůstu průmyslové produkce, která se v roce 2014 zvýšila o 4,9 %.

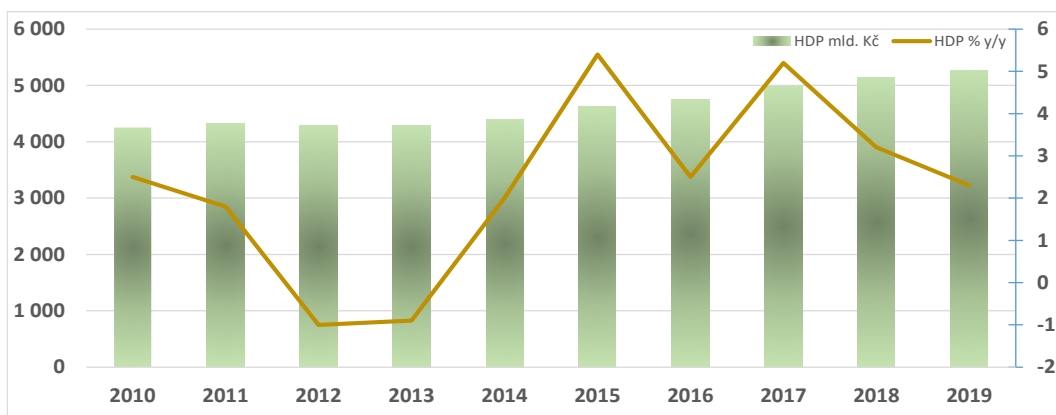
2.3 Vývoj ekonomiky v ČR v letech 2015-2019

Vývoj českého hospodářství i v tomto sledovaném třetím pětiletém období se nevymyká cyklům růstu a poklesu jako v předcházejících obdobích. Hospodářský růst v roce 2015 se více než zdvojnásobil na 4,3 % a navázal na tzv. zdravé základy předcházejícího roku.

Jedná se o nejlepší hospodářský výsledek za posledních 8 let. Hospodářský růst pokračoval i v roce 2016 solidními 2,4 % a v roce 2017 velmi dobrými 4,6 %. Propad v roce 2016 oproti roku 2015 byl zapříčiněn silící domácí a zahraniční poptávkou a silící důvěrou podnikatelského sektoru a domácností v budoucí vývoj. Rok 2017 byl významný výrazným růstem především soukromých investic a čtvrtým rokem pokračujícího růstu průmyslové produkce s meziroční dynamikou 6,5 %. [viz graf 7]

V roce 2018 hospodářský růst oproti předcházejícímu roku zpomalil a dosáhl 3 % z důvodu nedostatku pracovních a výrobních kapacit a následně stoupajících nejistot z vnějšího prostředí. Došlo tak k výraznému snížení průmyslu a zahraničního obchodu. Záchranou hospodářského růstu tak bylo stavebnictví.

I přesto, že hospodářský růst ČR v roce 2019 činil 2,3 %, jedná se již o druhý rok v řadě s klesající hodnotou hospodářských výsledků od roku 2017, kdy česká ekonomika dosáhla svého maxima. Poprvé ve sledovaném období se tahounem stává spotřeba domácností, následována čistým exportem a spotřebou vlády. Dochází tak k pomyslnému rozevírání

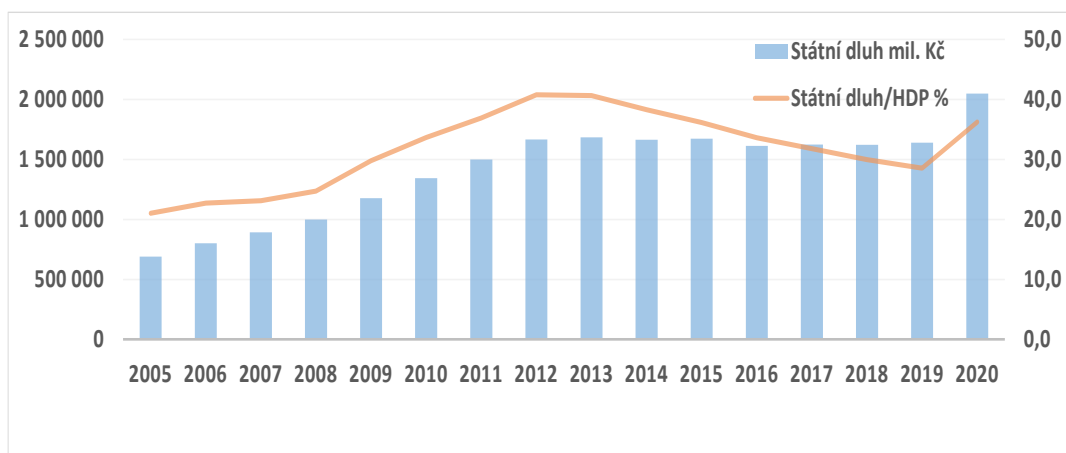

Graf 7 Vývoj HDP v ČR. Data: ČSÚ.

nůžek mezi službami a průmyslem, které nejspíše bude pokračovat i v dalším období, tedy aspoň do doby, dokud nedojde k oživení ve zpracovatelském průmyslu v EU, především v Německu.

2.4 Vývoj státního dluhu

Dalším z možných ukazatelů vývoje ekonomiky je vývoj státního dluhu. Státní dluh vzniká v důsledku nepoměru mezi rozpočtovými příjmy a výdaji. Na grafu 8 lze vidět vývoj státního dluhu v období od roku 2005 do roku 2020 v nominálním vyjádření, který trvale roste s výjimkou roku 2014 a 2016.

Graf 8 Vývoj státního dluhu v ČR. Data ČSÚ.

Státní dluh na počátku období každoročně rostl o více než 10% své nominální hodnoty. Od roku 2013 do roku 2019 docházelo ke střídavému efektu růstu či klesání jeho vývoje v jednotkách procent. Veřejný dluh snižují rozpočty územních samospráv a mimorozpočtových fondů a dalších veřejných institucí, které zůstávají v černých číslech. Česko tak patří mezi nejméně zadlužené země EU.

3 CELKOVÁ CHARAKTERISTIKA SVĚTA V ROCE 2019

Rok 2019 zaznamenal nejslabší tempo světového ekonomického růstu od globální finanční krize vlivem rostoucích obchodních bariér a s nimi související zvyšující se nejistoty. Jen hospodářský růst eurozóny se propadl ze 1,9 % roku 2018 na 1,2 % v roce 2019 zpomalením růstu v jeho druhé polovině.⁹ Na nepříznivý vývoj světové ekonomiky mělo negativní vliv i řešení Brexitu. Na celkovém světovém ekonomickém růstu 2,9 % se největším růstem podílela Čína s růstem 6,1 %, USA 2,3 %, Velká Británie 1,4 %, Ruská federace 1,3 % a státy EU 1,2 %.¹⁰

V tomto nejistém prostředí se velké firmy zaměřily na dlouhodobé výdaje a utlumily globální nákupy strojů a zařízení. Současně s tím došlo k významnému útlumu poptávek domácností po zboží dlouhodobé spotřeby, především automobilů. Na tento stav reagovaly i centrální banky, které v závěru roku snižovaly úrokové sazby a snažily se tak posílit nákupy zboží a služeb a podporu tvorby pracovních míst.¹¹

Od roku 1980 se sleduje vývoj ekonomik 20 nejvyspělejších států světa s tím, že v roce 2019 jich z původního seznamu zůstává 17, což znamená, že nově přibýly tři státy. Top 10 ekonomik tvoří cca 66 % světové ekonomiky, zatímco zbývajících 173 zemí tvoří asi ¼ světové ekonomiky.

11 nejvyspělejších ekonomik světa:¹² [viz graf 9]

1. Spojené státy americké

USA jsou často označovány jako ekonomická supervelmoc. Jejich ekonomika tvoří téměř čtvrtinu světové ekonomiky. Pokud jsou ekonomiky posuzovány z hlediska parity kupní síly, USA ztrácí své místo vůči Číně. V roce 2019 činila americká ekonomika z hlediska HDP 21,44 bilionů USD, zatímco čínská ekonomika byla měřena na 27,31 bilionů USD.

2. Čína

Čína zažila v posledních několika desetiletích exponenciální růst a prolomila bariéry centrálně plánované uzavřené ekonomiky. Čína je často označována jako „světová továrna“.

3. Japonsko

Japonsko je třetí největší ekonomikou na světě a jeho HDP v roce 2019 překročil hranici 5 bilionů dolarů.

4. Německo

Německo je největší, ale i nejsilnější evropskou ekonomikou. V celosvětovém měřítku jde o čtvrtou největší ekonomiku, s HDP ve výši 4 bilionů dolarů.

5. Indie

Indie je nejrychleji rostoucí bilionovou ekonomikou na světě a celkově pátou největší ekonomikou s nominálním HDP 2,94 bilionu dolarů. Indie se stala pátou největší

⁹ Za rok 2019 ekonomika eurozóny vzrostla o 1,2 %. [online] 2020 [cit. dne 16. 7. 2020] Dostupné z <<https://www.investujeme.cz/tiskove-zpravy/za-rok-2019-ekonomika-eurozony-vzrostla-o-12/>>

¹⁰ WORLD ECONOMIC OUTLOOK EPORTS [online] 2020 [cit. dne 16. 7. 2020] Dostupné z <<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>>

¹¹ MMF: Světová ekonomika v roce 2019 v pěti grafech. [online] 2019 [cit. dne 15. 7. 2020] Dostupné z <https://bit.ly/38RKCiy>

¹² The Top 20 Economies in the World. [online] 2020 [cit. dne 16. 7. 2020] Dostupné z <<https://www.investopedia.com/insights/worlds-top-economies/>>

ekonomikou v roce 2019, předstihla Velkou Británii a Francii. Země je na třetím místě s 11,33 bilionu dolarů, když je HDP porovnán z hlediska parity kupní síly.

6. Spojené království

Velká Británie s HDP 2,83 bilionu dolarů je šestou největší ekonomikou na světě. Když porovnáme z hlediska parity kupní síly HDP, Velká Británie klesne na deváté místo s HDP 3,04 bilionu dolarů.

7. Francie

Francie, nejnavštěvovanější země na světě, je třetí největší ekonomikou Evropy a šestou největší na světě s nominálním HDP 2,78 bilionu dolarů. Jeho HDP, pokud jde o paritu kupní síly, se pohybuje kolem 2,96 bilionu dolarů.

8. Itálie

Itálie je osmou největší ekonomikou na světě. Itálie jako přední člen eurozóny v posledním období čelí hlubokému politickému a hospodářskému chaosu.

9. Brazílie

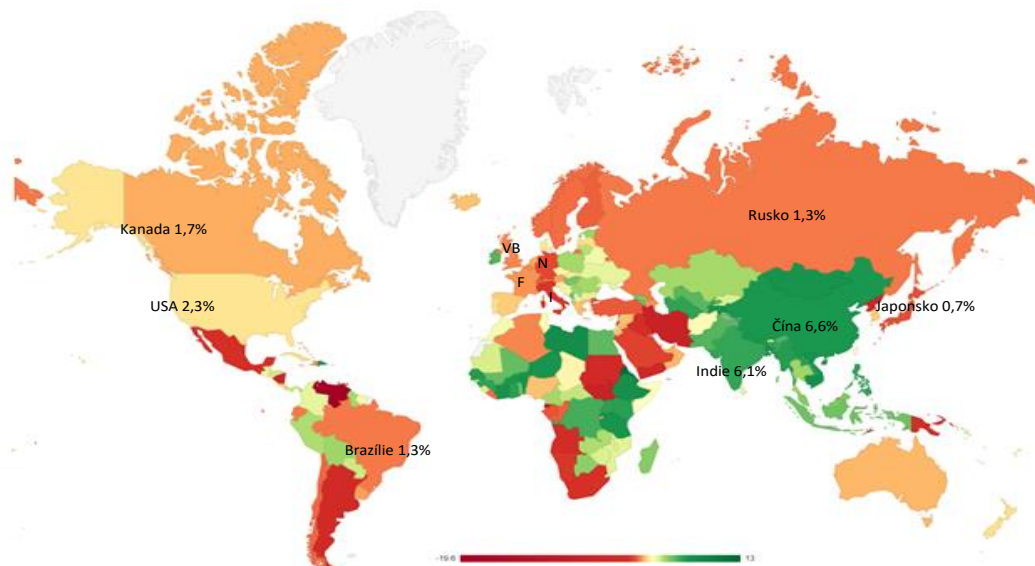
Brazílie je největší a nejlidnatější národ v Latinské Americe. S nominálním HDP ve výši 1,87 bilionu dolarů je Brazílie devátou největší ekonomikou na světě.

10. Kanada

Kanada v roce 2015 předběhla Ruskou federaci a zaujala 10. místo. Od té doby si tuto pozici udržuje. Jmenovitý HDP Kanady je v současné době 1,71 bilionu USD a v roce 2019 se očekává, že dosáhne 1,74 bilionu USD.

11. Ruská federace

Ruská federace, rozlohou největší stát na světě, je jedenáctá největší ekonomika na světě s nominálním HDP 1,63 bilionu dolarů. Na základě upraveného HDP se Ruská federace posouvá v žebříčku na šestou pozici s HDP 4,21 bilionu USD.

N - Německo 0,6%, VB – Velká Británie 1,4%, I – Itálie 0,3%, F – Francie 1,5%

Graf 9 Jedenáct nejsilnějších ekonomik světa. Zdroj: <https://countryeconomy.com/gdp#my>

Druhá polovina roku 2019 se vyznačuje tím, že je poznamenána výrazným zpomalením americké, ale i čínské ekonomiky. Čínský hospodářský růst zaznamenal nejnižší hodnotu za posledních 29 let, a to 6,1 %. Tento propad byl zapříčiněn americkým zavedením vyšších dovozních cel a následné oslabení domácí výroby, investic a domácí spotřeby. Závěr roku výrazně zasáhla vzrůstající pandemie COVIDu-19 v Číně.

Vlivem obchodního konfliktu mezi Spojenými státy a Čínou zaznamenalo propad též evropské hospodářství, zejména jeho zpracovatelský průmysl orientovaný na vývoz. V Evropě se však dařilo domácí poptávce, zejména díky silnému trhu práce a odolnosti sektoru služeb. Nejlépe se dařilo v meziročním srovnání zejména Maďarsku, Polsku a Estonsku, které jako jediné překonaly 4 % hranici. Německá ekonomika těsně unikla recesi, poněvadž německý průmysl čelil nižším domácím zakázkám a propadu vývozu do Velké Británie v souvislosti s nejasnými dopady brexitu na ekonomiku.¹³

Světovou ekonomiku charakterizují příznačné periody cyklů zisků a ztrát. Organizované ztráty hospodářského růstu jsou důsledkem vyhlášení sankcí.

¹³ MPO. *Analýza vývoje ekonomiky v ČR - leden 2020*. [online] 2020 [cit. 18. 6. 2020] Dostupné z <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/>

4 HLAVNÍ TRENDY VÝVOJE

Trendy vývoje jsou vyjádřením výsledků analýzou zjištěných zákonitostí a chování v časových řadách, v tomto případě v oblasti ekonomiky obrany ČR, ale i vybraných států světa. Jinak řečeno trendem rozumíme dlouhodobé směřování či tendence, jež nám pomohou pojmenovat výsledky pozorování minulého a současného dění. V popisovaném případě jsme použili časovou řadu počínající rokem 2005 a končící rokem 2019. Patnáctileté období vývojových trendů ekonomiky slouží jako vstupní informace pro tvorbu prognózy v dané oblasti. Analýza obsahuje světové ekonomické trendy na základě posouzení některých makroekonomických ukazatelů. Zejména nás budou zajímat hrubý domácí produkt, výše výdajů na obranu a míra inflace. Trendovou analýzu provedeme ve vymezených centrech globální ekonomiky (viz kapitola 3) se zaměřením na budování obrany, tedy se zaměřením na výši výdajů na obranu příslušné země (regionu). Volně dostupné uváděné zdroje však nespécifikují konkrétní částky vydávané na obranu, ale jsou to zpravidla částky uváděné jako veškeré výdaje resortů obrany státu případně výdaje jejich armád.

4.1 Hlavní trendy ve vývoji domácího produktu

Sledování ekonomických trendů hospodářského vývoje zemí a jejich porovnávání se nejčastěji děje přes HDP, které se používá jako referenční bod pro zdraví národních a globálních ekonomik. Avšak porovnávání jednotlivých a globálních ekonomik HDP vyžaduje úpravu. Obvyklou metodou je převedení hodnoty HDP každé země na americké dolary a poté jejich porovnání. Velkou řadu údajů o HDP na svém webu uveřejňuje Mezinárodní měnový fond (MMF).¹⁴

Tato mezinárodní instituce také počítá globální a regionální růst reálného HDP. Poskytuje představu o tom, jak rychle nebo pomalu roste světová ekonomika nebo ekonomiky v konkrétní oblasti světa.

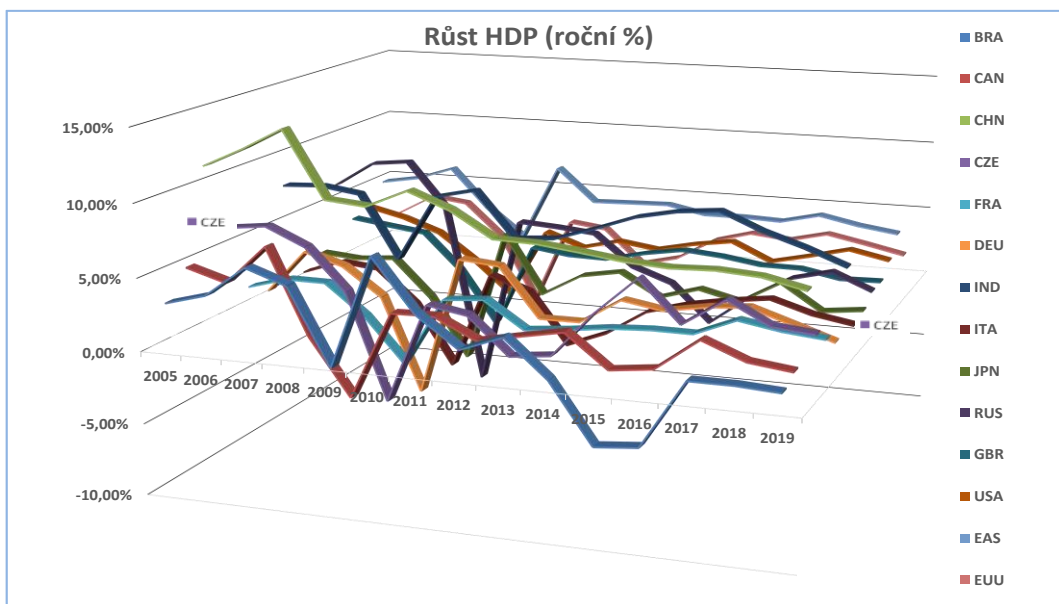
Graf 10 ukazuje trendy vývoje růstu HDP vybraných ekonomik světa, a to České republiky, Velké Británie jako země vystupující z EU¹⁵, Spojených států, Francie a Německa jako lídrů NATO, EU jako celku a samostatně států BRICS¹⁶ z důvodu jejich různorodosti. Prvním pohledem na graf je zřejmý znatelný pokles všech ekonomik, kromě České republiky, která jako jediná zaznamenala nepatrný růst. Vývoj jednotlivých ekonomik je poznamenán v prvních dvou letech sledovaného období znatelným růstem. Největší propad zaznamenala Brazílie, a to v roce 2014 s hodnotou -3,55.

Pro většinu států druhá polovina sledovaného období znamenala ekonomický růst, ale ten přesto nedosáhl hodnot roku 2010. Roky 2018 a 2019 opět znamenaly u většiny sledovaných ekonomik propad s výjimkou Japonska, Ruské federace a Velké Británie. Neočekávané události, které se objevily v závěru roku 2019, však zásadně negativně ovlivní vývoj ekonomik v dalším období. Jedná se především o celosvětovou pandemii COVID-19 a pokračující hospodářské sankce.

¹⁴ International Monetary Fund. www.imf.org

¹⁵ Termín odchodu Velké Británie z EU - 1. ledna 2021

¹⁶ Společné hospodářské uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky.

Graf 10 Růst HDP vybraných zemí v letech 2005-2019. Zdroj <https://1url.cz/Yz7IV>

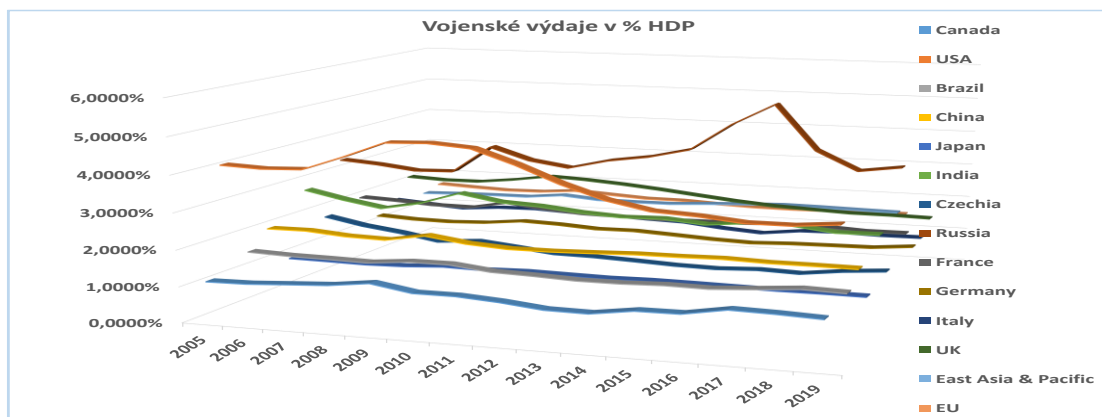
4.2 Hlavní trendy ve vývoji výše výdajů na obranu

Jednou ze základních funkcí státu je ochranná funkce, a to vnitřní a vnější. Za vnější ochrannou funkci se běžně označuje obrana státu a s tím spojené výdaje. Obrana státu v širokém kontextu představuje soubor politických, vojenských, právních, sociálních a dalších aspektů, sloužících k přípravě státu na vojenskou obranu svého území a své územní celistvosti. Přípravě prostředků na obranu v době míru se věnovala velká pozornost již dávno v minulosti. Nejznámějším názorným příkladem je starobabylonský panovník Chammurapi (1792-1750 př.nl.).¹⁷

Problém výdajů na obranu spočívá především v tom, že jejich obhajitelnost a návratnost se ukáže jen v případě budoucí války. Proto ochota politiků vyčleňovat finanční zdroje na obranu se liší dle mnoha faktorů (ekonomická situace, bezpečnostní situace, ...), převažuje však neochota do obrany investovat. Počátkem námi sledovaného období, které je jen krátce po teroristických útocích ve spojených státech, je tato ochota politiků uvolňovat finanční prostředky na budování obrany státu vcelku příznivá.

Graf 11 ukazuje, že největší relativní výdaje na obranu na počátku sledovaného období měly Spojené státy americké (4 % HDP), Ruská federace (3,3 % HDP) a Indie (2,7 % HDP).

¹⁷ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Chammurapi>

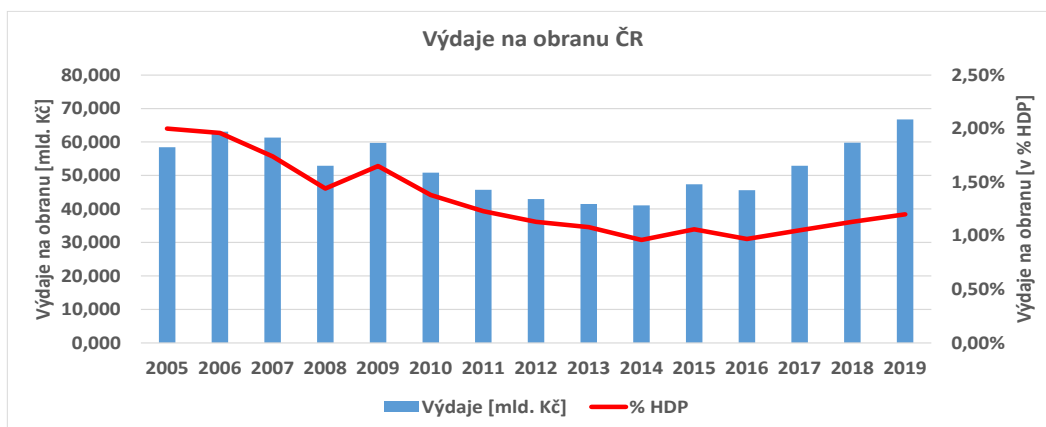
Graf 11 Vývoj vojenských výdajů v % HDP vybraných zemí v letech 2005-2019. Zdroj <https://1url.cz/Yz7IV>

Z výše uvedených dostupných dat je zřejmé, že základní trend ve sledovaném období je poznamenán snižováním výdajů na obranu, a to u všech sledovaných států. Výjimku lze vidět u výdajů na obranu Ruské federace, které v roce 2009 výrazně stouply nad úroveň roku 2005 (3,9 %), u výdajů USA (4,9 %) a Indie (2,9 %). Na začátku třetí třetiny sledovaného období enormně vzrostly výdaje na obranu Ruské federace, a to až na 5,5 % HDP. (graf 11) V závěru sledovaného období výdaje na obranu u sledovaných států opět klesají a nedosahují úrovně roku 2005. Výdaje na obranu klesají i u 27 členských států EU, které v roce 2018 představovaly částku 162 miliard €, tedy 1,2 % HDP.¹⁸

V roce 2018 z celkových výdajů na obranu směřovalo celých 50 % na úhradu mzdových nákladů a dalších sociálních výdajů. Pouze 28 % bylo určeno na provozní výdaje a jen 19 % na nákup nového armádního vybavení, tzv. kapitálové investice.

4.3 Hlavní trendy vývoje vojenských výdajů ČR

Vzhledem k našemu členství v EU je vývoj prostředků na obranu velmi obdobný jako výdaje na obranu EU a tyto výdaje jsou nadále ovlivňovány celkovým vývojem naší ekonomiky.

Graf 12 Růst vojenských výdajů ČR. Zdroj: <http://www.mocr.army.cz/finance-a-zakazky/resortni-rozpodet/resortni-rozpodet-5146/>

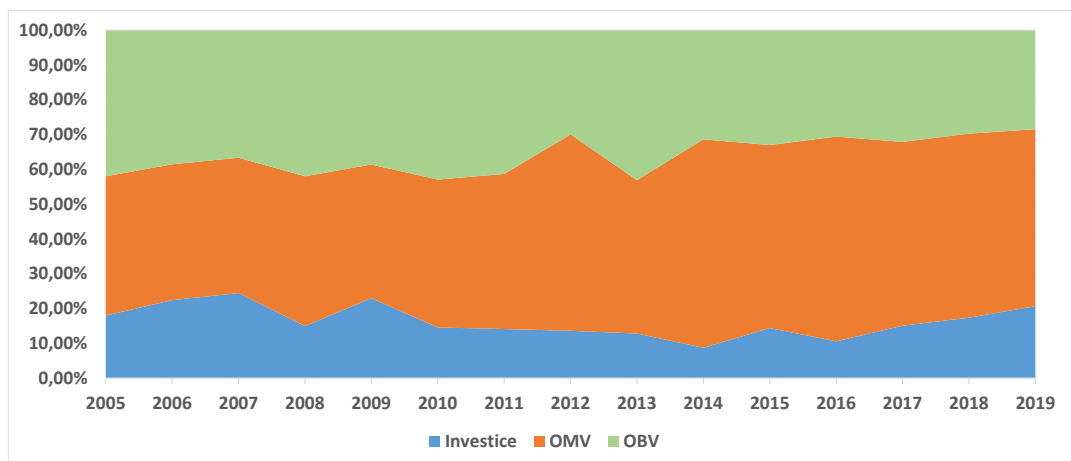
¹⁸ Hortig, P. *Kolik utrácí evropské vlády za obranu?*

<https://www.statistikaamy.cz/2020/03/10/kolik-utraci-evropske-vlady-za-obranu>

Vývoj naší ekonomiky ve sledovaném období je mírně prorůstový, byl však výrazně ovlivněn velkou finanční krizí v roce 2008. K dalšímu propadu došlo v letech 2012 a 2013. [graf 12]

I přesto, že se různé vlády ČR zavázaly vyčleňovat 2,0 % HDP na obranu v rámci závazků vůči NATO, tento závazek chtějí splnit v roce 2024. Na počátku sledovaného období vojenské výdaje tvořily 2 % HDP, které již nebyly nikdy dosaženy. Z grafu 12 je zřejmé, že ve sledovaném období výdaje trvale klesají s nepatrnými kladnými růsty v letech 2009, 2015 a v posledních třech letech. I přes dlouhotrvající růst vojenského rozpočtu, tak hluboce nedosahuje úrovně roku 2005 a zatím má daleko k deklarovaným 2 % HDP.

Čerpání vojenských výdajů ČR je rozděleno do tří základních částí, stejně jako u vojenských výdajů na obranu členských států EU. Přibližně polovina výdajů je určena na tzv. osobní mandatorní výdaje (OMV), 20 % tvoří výdaje programového financování, tzv. investiční kapitálové výdaje a 30 % tvoří ostatní běžné výdaje, tzv. provozní výdaje (OBV). Podrobnější přehled rozdělení výdajů obrany je znázorněn grafem 13.

Graf 13 Vývoj vojenských výdajů podle druhů. Zdroj: www.army.cz

Z tohoto grafu vyplývá, že takovéto rozdělení rozpočtu není dlouhodobé. Požadovaných 20 % investičních kapitálových výdajů rozpočet obrany měl na počátku sledovaného období, kdy po roce 2009 investiční kapitálové výdaje oscilovaly okolo 13 %. Největší propad kapitálových výdajů určených na modernizační projekty byl v roce 2014, kdy došlo k propadu na pouhých 8 %.

Do roku 2011 téměř stejně velkou část rozpočtu obrany tvořily mandatorní a provozní výdaje; a to okolo hranice 40 %. Ve druhé polovině sledovaného období mandatorní výdaje již dosahovaly 53 % rozpočtu.

Z údajů ostatních armád NATO vyplývá poznatek, čím menší armáda, tím větší část výdajů tvoří osobní mzdové výdaje a nižší jsou výdaje investic na modernizaci zbraní a výzbroje.

5 HYBNÉ SÍLY

Z pohledu vojensko-ekonomické činnosti mají hybné síly své kořeny ve zvláštnotech a zákonitostech současného rozvoje vojenské ekonomiky. Mezi hlavní hybné síly řadíme globalizaci, vědeckotechnický rozvoj, změny v efektivnosti, skladbě a výši nákladů, vládní politiku, v poslední době pandemii a další.¹⁹ Hybné síly tak představují nejvýznamnější síly mající největší vliv na charakter probíhajících změn ve struktuře organizace. V rámci globalizace se objevuje deklarování politiků podporující vynakládání vyšších prostředků na obranu; naproti tomu se vyskytují snahy jednotlivých vlád nebo jejich opozičních stran o omezování obranných rozpočtů. Ze strany dodavatelů dochází k nepřetržitému růstu cen zbraňových systémů či udržování rozsáhlé nadbytečné výrobní kapacity, jako pozůstatku studené války apod.

Na druhou stranu se vyskytují velmi silné tendence k mezistátní vojensko-ekonomické integraci v západní Evropě, kde vedoucími zeměmi jsou Francie, Německo, Itálie. Tyto země v současnosti disponují rozvinutým a vyspělým obranným průmyslem, pro který jsou jejich vnitřní vojenské trhy velmi malé. Z uvedeného důvodu a z důvodu rostoucí globalizace se vytvářejí různé formy sdružení s úsilím vedoucím až do pokusů o formování jednotného uceleného západoevropského trhu s vojenskou produkcí.²⁰

I přes tyto snahy lze za hybnou sílu považovat potřebu realizace modernizačních projektů AČR cestou především českým obranným průmyslem. Český obranný průmysl se na modernizačních projektech může podílet jednak v roli finálního dodavatele nebo jako subdodavatele zahraničních firem v rámci offsetových programů.

Domácí zbrojní průmysl podporuje růst HDP a umožňuje zvýšení výdajů na obranu. Válečná výroba a logistické zabezpečení je koncem konců národní záležitostí.

¹⁹ ŠTANCL, L. *Zbrojní průmysl v podmínkách globalizace*. Brno: Economics and Management. Číslo 2/2009. ISSN 1802-3975. [online] Dostupné z https://www.unob.cz/eam/Documents/Archiv/EaM_2_2009/%C5%A0TANCL.pdf
²⁰ Ibid.

6 KONSEKVENCE V ČR

Období roku 2020 výrazně ovlivnila celosvětová pandemická situace zapříčiněná šířením viru COVID-19. Tato nepříznivá epidemiologická situace zásadním způsobem ovlivnila chod ekonomik všech států a zásadně ovlivnila prognózy do dalších období.

Původní predikce vývoje ekonomiky ČR na roky 2020 až 2022 předpokládala růst HDP ve výši 2 % každý rok.²¹ Růst HDP měla podpořit spotřeba sektoru vládních institucí a investiční aktivity vlády. Dále na pozitivní vliv vývoje HDP mělo působit i saldo zahraničního obchodu. Bohužel vývoj epidemiologické situace v ČR v roce 2020, který ovlivnil ekonomiku celého světa má vliv i na ČR a je nutné predikci upravit. Hospodářská politika států zasažených pandemií reagovala rozsáhlým uvolněním a přijetím masivních fiskálních a monetárních stimulů. Vývoj v ČR v uvedeném roce je charakterizován nejhlubším propadem hospodářských výsledků v historii samostatné republiky.

Na základě sledu vývoje nepříznivých událostí v roce 2020 se však pro další období počítá s růstem HDP v roce 2021 o 3,9 % a v dalších dvou letech o 2 % každý rok.²² Tato predikce však nepočítala s přijímáním dalších negativních opatření k zastavení ekonomiky z důvodu nepříznivého vývoje pandemické situace nejen u nás, ale i v dalších zemích, což zásadně negativně ovlivňuje chod globálních dodavatelských řetězců.

Zatímco krize 2008/2009, která se týkala zejména výrazného propadu poptávky bez dalších implikací na přirozenou mobilitu (vnitřní krize ekonomik a výrazné protiinflační dopady), v případě pandemické krize zde máme první zkušenost v moderní historii, kdy kromě výrazného poklesu poptávky dochází navíc i k narušení globální přirozené mobility a dodavatelských řetězců, což generuje významné proinflační tlaky (negativní nabídkový šok). Tím se současná pandemie COVID-19 také velmi liší od předchozích biologických krizí, které byly buď krátkodobé, nebo v malém globálním rozsahu z pohledu počtu zasažených teritorií, a tudíž proinflační dopady těchto krizí byly minimální.²³

Vzhledem k tomu, že zatím nelze zcela odhadnout vliv epidemie na ekonomický rozvoj, a to i z hlediska doby, jak dlouho jej bude ovlivňovat, je v současné době velmi složité vývoj v ČR predikovat.

²¹ MF ČR. Makroekonomická predikce - listopad 2019. [online] 2019 Dostupné z <https://1url.cz/Cz7gl>

²² MF ČR. Makroekonomická predikce - září 2020. [online] 2019 Dostupné z <https://1url.cz/zz7gF>

²³ MOTL, Marin. *Dopady pandemie COVID-19 na světovou ekonomiku*. Dostupné z https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Dopady-pandemie-COVID-19-na-svetovou-ekonomiku/

7 KONSEKVENCE V OS ČR

Naznačené trendy vývoje výše výdajů na obranu v předcházejících letech ukazovaly na slibný vývoj těchto výdajů i v dalších letech s cílem dosáhnout v roce 2024 deklarovaných 2 % HDP. Bohužel i tento sektor výdajů ovlivnila nepříjemná pandemická situace.

Ekonomická krize způsobená koronavirem by mohla velmi citelně zasáhnout obranné rozpočty zemí NATO. Finanční krize z roku 2008, jak bylo dříve popsáno, která ušetrila financím na obranu velmi tvrdý úder, nám může posloužit jako vodítko, co můžeme čekat a jak máme či nemáme reagovat. Nicméně současná krize je odlišná. Za prvé, očekává se, že finanční dopad bude mnohem větší. Za druhé, nynější bezpečnostní prostředí v Evropě je mnohem náročnější než v roce 2008. Země NATO před sebou budou mít těžké rozhodování, neboť na jedné straně je stále měnící se bezpečnostní prostředí a na druhé straně jsou státní rozpočty, dostávající se pod tlak kvůli dopadům COVID-19.²⁴

Vzhledem k tomu, že ozbrojené síly ČR, potažmo AČR se od samého začátku řešení pandemické krize podílela na plnění úkolů k její eliminaci, je obrovský tlak politiků na zachování predikovaných výdajů na obranu i v období propadu české ekonomiky.

Ekonomická krize v ČR, ale i v dalších zemích světa měla i svůj negativní dopad do zbrojního a bezpečnostního průmyslu. I přes zachování deklarovaných výdajů na obranu může nastat situace, kdy nebudeme schopni dokončit pořizování některých modernizačních projektů z důvodu jejich nedostupnosti na trhu, ale také tím, že nominálně 2 % HDP budou mnohem méně, než se počítalo při vydání Koncepce výstavby AČR 2030.

²⁴ VOBORNÍK, Adam. *Dopady pandemie COVID-19 na obranné rozpočty ČR a vybraných zemí NATO*. Dostupné z <https://1url.cz/FznEj>

Ekonomické prostředí. Analýza ekonomického vývoje ČR za léta 2005-2019.

Autoři:

[Ing. Petr KRÍŽEK, Ph.D.](#)

[plk. gšt. Ing. Vladimír Vyklický](#)

[pplk. Mgr. Aleš Tesař](#)

[Ing. Milan MAREK](#)

[Ing. Fabian BAXA, Ph.D.](#)

[RNDr. Dalibor Procházka, CSc.](#)

[mjr. Ing. Milan Krejčík](#)

Grafická a ediční úprava: Mgr. Martin Doleček

Vydavatel: Univerzita obrany, Brno

Rok vydání: 2021

Vydání: druhé

<https://www.unob.cz/cbvss/Stranky/publikace.aspx>